

Assen Blues

[Een stille, bedekte ochtend, net na negen uur. Op het perron van NS-station Assen.]

Ronica

Grijs

In het grijs zit alles

Wat geweest is en wat nog komt

Drents grijs, dat is wat ik hier zie

Ook de geelblauwe trein die hier zo dadelijk stopt – de trein waar ik dan zwijgend in zal stappen – ook die is grijs, voor mij

Grijs: de tint van de gelatenheid, van het aanvaarden

Van Assen naar Groningen, reis ik

Van een gemankeerd thuis naar een tijdelijke bestemming

Drie keer per week sta ik hier te wachten, zonder hoop en toch welgemoed

Leven is wachten, is je weerzin overwinnen, is weten wat je te doen staat

Is aan de wereld je koele buitenkant laten zien, ook als in je het verstikte vuur nog gloeit

Leven is doen alsof je het allemaal zo hebt gewild

Is tevredenheid spelen

Ik wacht hier, in het grijze licht van de ochtend

Als ik kleuren wil zien dan sluit ik mijn ogen

In de beslotenheid van mijn gedachten zit al het andere, zit alles wat ik zien wil

Alles dat ik gewild heb en gedaan, alles waar ik naar heb verlangd

In dat donker zie ik kleuren die niemand kent

Niets beweegt zo langzaam als de tijd

Zodra je je bewust wordt van de tijd lijkt hij stil te staan

Ook eergisteren was ik op dit perron en ook overmorgen zal ik staan wachten op mijn trein

Alles is al zolang hetzelfde – de tijd lijkt hier stil te staan

Grijs landschap en grijze gedachten

Grijs dat schrijnt en grijs dat rust geeft

Grijs – duizend keer sta ik hier en duizend keer is alles aan zichzelf gelijk

Dit stugge stationslandschap is mijn veiligheid

Groningen, here I come

Ik ken de verschillen tussen mijn leven en dat van een ander

Ik weet heel goed hoe het ook kan zijn, wat je meemaakt als alles in beweging is, als alles voortdurend verandert – ik weet wat het is om jong te zijn

Een kind dat 's ochtends vroeg wakker wordt wil meteen opstaan, wil weten wat deze dag voor onbekends zal brengen

Een kind weet niets en wil alles weten

Een kind verwelkomt de wereld en die wereld is een paleis vol wonderkamers
Maar de volwassen vrouw, de vrouw die ik ben, die ondergaat het allemaal heel anders
Die ziet, als ze haar ogen opslaat, meteen de plichten en de patronen
Ze weet wat ze van de dag kan verwachten – dat het onbekende zijn beloften niet waar zal maken
Ze weet dat weinig al veel is, voor wie niets heeft

Wat ben ik?

Ik ben een vrouw die heeft geleerd wat werken is
Ik ben zachte herinneringen achter een pantser van harde botten en stug vlees
Ik ben allang niet meer de helft van een verbond, ik ben in mijn eentje compleet
Ik heb nagedacht en ik weet
Ik heb de kalmte van de verstandigen, van de realisten
Ik sta uit de wind, op een berg van verleden
Ik leef met het grijs

Het ergste is misschien wel dat ik eigenlijk niet ontevreden ben met die gematigdheid
Ik zou dat niet meer willen zijn: dat kind, het kind met ogen die groot zijn van nieuwsgierigheid, het verwachtingsvolle kind...- Het kind dat de teleurstellingen nog niet kent
Ik ben verder dan dat kind – mijn huid draagt daar de tekens van – ik weet alles en zo is het goed
Er zijn dingen die ik niet meer hoef mee te maken en daar kan ik blij mee zijn
Weten maakt sterk
Wie de verwachtingen is verloren, die draagt minder ballast
Wie arm is kan het leven aan

Ik zie de lege rails, lange lijn van ijzer die verlangens verbindt
Allemaal willen we voortdurend ergens anders zijn
Ik zie de blanco displayborden waarop het spoorwezen zijn mededelingen niet doet
Ik zie het perron, bijna zonder mensen op deze woensdagochtend

Ik zie – en dat wijkt af van het gewone – ik zie die man, daar

Hem ken ik niet
Hij, met zijn rolkoffer en zijn telefoon en zijn donkere aura
Op deze ochtend belichaamt hij het onbekende en de onrust
Zou hij ook hebben geleerd wat tevredenheid is, net als ik?
Ik denk het niet – hij heeft iets geagiteerds
Een man... Wat voor man?
Hij lijkt me het type dat altijd arm zal blijven, hoe hard hij ook werkt en hoeveel bezit hij ook bij elkaar weet te harken
Genetische armoede
Waarheen zou hij op weg zijn? Ik weet eigenlijk niet of ik dat wel weten wil

Sociaal ben ik van hem gescheiden
Hij is het soort man dat ik niet ken en waar ik niet mee praat

Hij lijkt me een man van de wereld, van het materiële, van het werken van het
nut en van de prijs
Hem ken ik niet, hem hoef ik niet te kennen
En toch...-

Mehmet

*[Staat op hetzelfde perron, maar wacht op een trein die uit de tegenovergestelde
richting moet komen dan die waar A. op wacht. Praat in zijn telefoon.]*

Aziz?

Hoor je me?

Ik versta jou slecht

Misschien dat je...-

Ja, zo is het beter

Wat zei je nu?

Nee, dat weet je – we hebben helemaal geen Kia's, momenteel, dus als ze daar per
se voor gaan, dan kunnen wij niets voor ze doen... Maar probeer of je ze warm
kan krijgen voor die Subaru, je weet wel – dat is dezelfde klasse en die staat er al
twee maanden of nog langer...-

Wat?

Nee – een Daihatsu, daar weet ik niets van – daar heeft niemand het met mij over
gehad

Ja...- Nee...- Ik laat het aan jou over, dat weet je

En desnoods verzin je iets anders

Er is keuze genoeg, dat hoef ik jou niet te vertellen – 't is crisis...-

Alle straten van Amen staan vol met onze compact-cars zonder bijtelling, dus
daar moet iets voor hem bij zitten

Denk anders aan die...- Hoe heet het...- Aan die Dacia, ja, die bedoel ik – heeft wel
honderdvijftig K op de teller, maar als-ie dat weet en hij vindt 't niet erg...-

Ja – goed – nee, je kunt altijd bellen – zolang ik niet in dat vliegtuig ben gestapt
ben ik...- Ja, precies

[Beëindigt het telefoongesprek.]

Aziz en de auto's in Amen

Die zullen me voorlopig nog wel achtervolgen

Nette auto's voor de doorsneerijder...-

De mensen hebben honger en ik kan leveren

Voor betrouwbaar en goed in de lak moet je bij ons in Amen zijn

Amen, het autodorp van midden-Drenthe

Mehmet heeft wat je zoekt, Mehmet koopt wat je kwijt wil

Nu hier weg gaan, dat kan eigenlijk niet

De occasionhandel, die loopt twaalf maanden per jaar door

Toch doe ik het

Ik ga

Ik neem het vliegtuig en ik ben hier niet meer

Ik heb bedacht dat ik moet luisteren naar wat er in mijn hoofd wordt gezegd

Ik weet dat ik de auto's eigenlijk niet aan Aziz kan overlaten
Aziz zal altijd 'de broer van' blijven – de broer van Mehmet
Ik weet niet waar die jongen zijn verstand zit – eigen benen heeft hij wel, maar
erop staan, dat is hij niet gewend en aan lopen is hij helemaal nooit toegekomen
Ik ben er altijd voor hem geweest
Maar vandaag ga ik toch weg, ik weet niet voor hoe lang
Na veel denken heb ik een open retour gekocht
Ik ga terug naar het zuid-oosten, naar voorbij de Bosporus
Ik ga de streek van herkomst, naar dat gebied dat lang geleden het middelpunt
van de wereld is geweest en waar nu de wind door schamele straten waait
Ik moet wel
Moeten?
Van wie?
Van niemand – dat weet ik heel goed
Maar ik heb gemerkt dat de kompasnaald in mijn hoofd die kant op wijst – en
daarom doe ik het
Van Amen in Drenthe naar Maastricht Aachen Airport en dan naar Ankara
Vanavond laat nog zullen mijn longen zich vullen met de lucht van lang geleden

[Zijn telefoon gaat.]

Ja?
Clio?
Nee, dat doen we niet
Zelfs als we ze gratis krijgen wil ik nog geen Clio's – daar is totaal geen vraag naar
– en dat begrijp ik wel, want zo'n Clio beweegt alleen als je hem van de heling af
duwt – stilstaan en glimmen, daar zijn Clio's goed in...-
Wat?
Ik draaf helemaal niet door, ik vertel je dingen waar je iets van kunt leren, dus...-
En Aziz, je moet echt...-
Ja
Ja, precies
Ja, dat beslis jij nu helemaal zelf
OK

[Beëindigt het gesprek.]

Terug naar Turkije
Weg van de Drentse auto's en terug naar wat ik niet ken – de paar dingen die ik
me van daar nog weet te herinneren zullen zeker niet meer hetzelfde zijn
De stad en de snelheid zijn overal, vandaag, overal is haastige communicatie –
ook tot in Turkije zal dat zijn doorgedrongen
Wat ga ik daar vinden?
Onverschilligheid, dat weet ik nu al
Een land kan alleen maar onverschillig zijn
Je kunt van een land niet verwachten dat het iets om mensen geeft, zelfs niet om
de mensen die er geboren zijn
Niets en niemand mist mij daar – en toch wil ik erheen
Toch is 'terug' opeens een woord geworden met een inhoud en een gewicht

Ik zal me daar, verwacht ik, slecht op mijn gemak voelen
Ik ben een Drent
Een Turkse Drent
Tot heel kort geleden was ik volkomen tevreden met de stugge gematigdheid van
dit land
Land van zandgrond en van zware aarde
Land waarboven altijd wolken drijven
Land zonder gebrek en land zonder hartstocht
Land dat ook mijn land is
Maar in mij is iemand wakker geworden, iemand die hoogvlakten en bergen en
heftige verschillen nodig heb
De geur van natuur en van straatvuil

Wie zou die vrouw zijn, die...-
Die naar me kijkt...-
Of vergis ik me?
Een auto-klant, misschien? Ik kan me haar niet herinneren – en vrouwen vergeet
ik toch niet snel
Een vrouw...- Iedere vrouw is een warm raadsel
Iets van een kat, heeft ze
Zacht, maar niet ongevaarlijk
Ze kijkt, ik weet het zeker
Ze maakt me onrustig op een manier die ik liever niet wil

Ronica

Van Assen naar Groningen
En vanavond weer terug
Zo ziet mijn leven voor de kunst eruit
Een dag lang naar mijn studenten luisteren
Hun uitleggen dat je dromen nodig hebt om de werkelijkheid te verdragen
Hen helpen zich te wapenen tegen de grote droogte van het volwassen leven
Mijn kunststudenten – ze moeten leren hoe je luchtkastelen bouwt en hoe je van
illusions een levensvervulling kunt maken
De verbeelding ernstig nemen, dat leren ze van mij
Mijn eigen geloof in wonderen is langzaam verdampt – maar de gedachte
uitdragen, dat kan ik nog

Mehmet

Die trein moet nu toch wel een keer komen...
Als ik te lang sta te wachten, dan gaat de impuls om te vertrekken voorbij
Dan kies ik toch voor hier, voor wat ik al ken
Dan wordt het in Drenthe blijven – en met die keuze zou ik niet tevreden zijn,
dat weet ik

Wat doet zij nu?

Ronica

[Zij is naar Mehmet toe gelopen.]

Als dit een film was...-

Mehmet

...Dan zou het ons geen moeite kosten om met elkaar in gesprek te komen

Ronica

Maar station Assen is geen film
Dus het zal behelpen blijven

Mehmet

De NS doet z'n best om het contact te bevorderen: die treinen komen altijd later
dan je hoopt – we kunnen dus wel even wat woorden wisselen
Waar wacht jij op?

Ronica

Verkeerde vraag, aan mij
Ik weet al een tijdje dat je ook kunt wachten zonder dat er een 'waarop' is

Mehmet

Die is diep

Ronica

Ik heb ook wel een gewoon antwoord, als je dat wil
Ik wacht op de trein naar Groningen
Daar moet ik...-
Daar ga ik...-
Ach, laat maar – voor werk-informatie is het nog een beetje vroeg in de ochtend,
vind je niet?

Mehmet

Groningen, dus

Ronica

Negen uur drieëntwintig, iedere maandag, woensdag en vrijdag
En jij?
Ik moet dat wel vragen, nu – sommige scenario's staan vast zonder dat iemand ze
geschreven heeft

Mehmet

Ik stap straks over in Zwolle en dan ga ik richting Limburg
Vanaf Maastricht neem ik een vlucht naar Ankara

Ronica

O...-
Ja...-
Ik dacht al...-

Mehmet

Wat dacht je al?
Die hoort hier niet?
Die gaat eindelijk terug?

Ronica

Alsjeblieft
Zie ik er uit als iemand die dat soort dingen denkt?
Niemand hoort ergens – eigenlijk horen we allemaal op een perron, zo ver ben ik
echt wel – we staan allemaal te wachten op een trein die misschien komt en
misschien ook niet

Mehmet

Ik woon al heel wat jaren hier in Drenthe
Ken je Amen? Ja, natuurlijk ken je dat – jij bent een *local*, zo te zien – en Amen
ligt hier maar een paar kilometer vandaan
Amen is het dorp waar ik thuis ben – daar kent iedereen me

Ronica

Local ben ik niet, dus dat zie je verkeerd
Door mij stroomt Randstadbloed, al stroomt het traag

Mehmet

Je hébt iets...-

Ronica

...En daarom wil je iets, van mij?
Jezus, laten we ophouden een ouderwetse film te imiteren

Mehmet

Willen? Dat niet...-
Maar...- Soms is het alsof je iemand kent, al weet je verstand dat het niet zo is

[Er komt een Intercity aan, die stopt bij het perron waar Mehmet stond te wachten. Mehmet stapt niet in.]

Als ik de volgende neem, dan ben ik nog steeds ruim op tijd

[Hetzelfde herhaalt zich, maar nu aan de kant van Ronica. Als ook deze trein weer is vertrokken blijven de twee een tijd stil.

Pas na enkele minuten neemt Ronica het woord.]

Ronica

Ik hoef nergens heen – niet naar iets dat ver weg is, zoals jij...-

Maar toch stap ik zo dadelijk in

[Mehmet's telefoon gaat, maar nadat hij op het schermpje heeft gekeken neemt hij niet op.]

Ronica

Voor mij geen koffers en tickets en grensovergangen, nein Danke

Binnen mijn paar vierkante kilometer ben ik altijd waar ik zijn moet – dat zijn de zekerheden waar ik van houd

Mehmet

Dat zekerheid bestaat, dat lijkt mij een luxegedachte

Ik ken vooral onzekerheid – ik weet niet beter dan dat alles iedere dag kan misgaan

De prijzen kunnen kelderen, of de wind van de handel kan uit een andere hoek waaien – het geldgebrek kan nog harder toeslaan, zodat ze zich zelfs geen derdehandsjes meer kunnen veroorloven...-

Je weet wat je vandaag hebt – en verder weet je niets

Ronica

Prijzen?

Mehmet

Ik zit in de auto's, samen met mijn broer

Dat zei ik toch? Iedereen kent mij, in Amen

In de hele provincie hier weten ze wie ik ben – tenminste, de mensen die iets met gebruikte auto's willen

Mehmet, de middenklasse-Turk

Je kunt overal vragen hoe betrouwbaar ik ben

Bij ons in de straten van Amen staan ze overal: de Polo's en de Zafira's en de Méganes...-

Iedere zaterdag komen de mensen uit alle richtingen, tot Apeldoorn aan toe, om te kijken of ik iets voor ze heb

Of omdat ze de auto waar ze niet meer van houden kwijt willen raken

Ze weten dat je in Amen niet bedonderd wordt
Zolang ik doe waar ze op rekenen werkt het niet in mijn nadeel dat ik een Turk
ben
Maar ik ken het wisselgeld dat in hun zak zit

Ronica

Auto's?
Ik ben meer van het openbaar vervoer...-
Hoe zeg je? Mehmet...? Mehmet van de auto's...?
Ronica van de stiltecoupé, dat ben ik

[Mehmet's telefoon gaat.]

Mehmet

Ja? Wat nu weer?
Welke?
Die...-
O, die? Die laatste, die uit 2004?
Nee, tweeënhalf duizend en zeker niet minder
Anders gewoon wachten
En...- Aziz...-
Ach, nee, laat maar

[Beëindigt het gesprek en richt zich tot Ronica.]

Delegeren, dat is nog niet zo gemakkelijk
Maar...- Waar hadden we het over?

Ronica

Hadden we het ergens over?

Mehmet

Over wat wel of niet zeker is
En...- Rona...- Rita...-
't Gaat me niet aan, dat weet ik wel
maar wat moet je dan doen, op maandag, woensdag en vrijdag in Groningen?

Ronica

Ronica
De Kunstacademie
Dat is mijn bestemming
Ruimtelijke concepten, daar geef ik les in – 't is een verplicht vak voor alle
tweedejaars en zo onbepaald als het klinkt, zo is het ook
Ik leer ze om te fantaseren in vier dimensies...-
Ik ben een goede docent

Mehmet

Ik heb ook les gehad
Ik bedoel...- Ja, vroeger, op school, natuurlijk – dat heeft nooit zoveel
opgeleverd...-
Maar ook daarna nog
Acteerles heb ik gehad, in Amen
Dat komt...- Het toneel, bij ons in het dorp...-
Ach, als ik dat allemaal uit moet leggen...-
Onze volgende trein, die moeten we allebei wel hebben, toch?

Ronica

Acteerles?
Acteren en auto's – ik zie het verband niet

Mehmet

Ik wel
Ik ben het verband
Ik doe het allebei
Kijk, eh...-
Een week heeft zeven dagen
Op zes daarvan werk ik, overdag en 's avonds zit ik bij de telefoon en loop ik de
garages af
Maar op zondag ben ik bij de toneelclub
A.S.S. – Amen Speelt Samen

Ronica

Veel mensenkennis heb ik toch niet, want ik had dit in jou niet gezien

Mehmet

Dat had niemand
Dat had ik zelf niet eens
En toch bleek het er te zijn
Het spelen
Met geloof in dat alles anders kan zijn – daar moet het mee te maken hebben

Ronica

Kunnen we niet even ergens gaan zitten?

Mehmet

Hè, hè – daar zat ik op te wachten
Maar ik dacht: laat ik nu niet degene zijn, die...-
Jij moest het vragen, dat had ik bedacht
Ik heb twee blikjes Red Bull bij me – lust je dat?

*[Met het verstrijken van de tijd is de dag verder opgeklaard. Inmiddels is het mild en zonnig op het perron en bijna warm. De twee gaan, nog wat onwennig, ieder op een betonnen bankje zitten. De twee bankjes staan naast elkaar.
Ronica laat opnieuw een trein voorbij gaan.]*

Ronica

Jij snapt dus wat kunst is...-

Mehmet

Kunst? Nee...- Dat weet ik niet...-

Wij noemen het spelen – toneelspelen

Spelen, dat doe je als je een kind bent

Maar bij sommige mensen blijft het, of het komt terug, als ze volwassen zijn

Ik was twaalf toen ik in Amen terecht ben gekomen

Daarvoor woonden we in Limburg, bij Brunssum – en daar nog weer voor in de streek van Adana, maar daar weet ik niet veel van – en daarom ga ik juist...-

Nee, Mehmet, nu niet alles door elkaar gaan vertellen...-

Goed – als je het weten wil – wij woonden dus in Limburg

Mijn vader zat bij de DSM en toen was er sprake van dat ze hier in Drenthe een nieuwe kunstvezelfabriek zouden beginnen – dat is uiteindelijk allemaal niet

doorgegaan, maar mijn vader zat als onderhoudsmonteur bij die pilot-vestiging

En dus kwamen we in Amen terecht

Ik...- Ik was nogal alleen, hier

Ik kan niet zeggen dat ze een hekel aan mij en m'n familie hadden, maar veel positievers dan dat kan ik niet bedenken – de meesten hier hadden nog nooit een buitenlander gezien – alleen de Ambonezen uit het opvangkamp, maar dat lag toch anders

Ronica

Je gaat me toch niet vertellen dat je een moeilijke jeugd hebt gehad?

En dat je daar nog steeds mee zit?

Ik wil graag met je praten, Mehmet

Maar als je zo begint, dan stap ik meteen in de eerstvolgende trein die langs komt

Mehmet

Moeilijk niet – helemaal niet speciaal moeilijk

Maar wel...- Hoe noem ik dat...-

Ik heb vrij snel leren begrijpen dat je op jezelf bent aangewezen

Zonder veel binding, leefden wij

Wij kenden niemand hier en niemand kende ons

Ronica

Is echt niet uniek, hoor
Mij kende ook niemand, toen ik uit Rotterdam hier in Drenthe kwam wonen

Mehmet

Yes
We hebben dus iets gemeenschappelijks

Ronica

Afkomst – ik geloof totaal niet in het belang daarvan
We zijn wie we hier en nu zijn en je bent wat je hier en nu doet
Wat maakt het dan uit in wat voor nest dat ei ooit is uitgebroed?

Mehmet

Door dat toneel ga je dingen begrijpen...-
Vorig jaar deden we *De Storm*, van Shakespeare
Daar kun je goed aan zien wat het is om ergens aan te komen spoelen en niet te weten waar je bent
Er zit ook een bootsman in – die valt niemand op, hij heeft drie Shakespeare-zinnen
Die rol had ik

Ronica

Storm?
Ik ken niet zoveel toneel, ik ben meer met het visuele bezig

[De telefoon van Mehmet gaat.]

Mehmet

Ja, Aziz?
Nee – dat weet je toch?
APK, dat is standaard – daar kunnen ze op vertrouwen
Op Mehmet kan iedereen altijd vertrouwen
Wat?
Ja, op jou ook, Aziz...-
Ja...- Nee – Ik zit nog te wachten
En ik ben in gesprek, dus...-
Ja
Nee

[Mehmet verbreekt de verbinding.]

Ronica

De auto's...?

Mehmet

Die broer van mij...-

't Is goed dat ik even weg ga, dan zal hij zelf moeten nadenken

Wat zei ik? O, ja, *De Storm*

Ik ben begonnen als een soort wonderkind – al geloof je dat misschien niet als me hier zo ziet...-

We woonden nog maar pas hier in Amen, toen ben ik in aanraking gekomen met die toneelclub

Ze deden hun jaarlijkse mega-kerstproductie

Drentse boeren waren de drie Koningen en weer andere Drentse boeren moesten de herders zijn en die kwamen dan aangewandeld met echt levend vee – koeien en schapen hebben ze hier genoeg

Ze zochten nog een Nazareens herders-assistentje die, als dat volk eenmaal aan het aanbidden sloeg, dat vee van ze kon overnemen en afvoeren – een beetje schattig en onschuldig, snap je?

En via via kwamen ze bij mij terecht – veertien jaar, was ik

't Was niet veel meer dan figuratie, wat ik te doen kreeg – opkomen en weer afgaan

Maar ik heb toen voor het eerst gemerkt

Dat je ook het allergewoonste kunt doen op een manier die de mensen niet snel vergeten

Loop met een koe en ze gaan lachen, of huilen

Zeg 'ja, ik zal het doen' tegen zo'n herder, laat je blik langs die kribbe gaan waar dat kind in moet liggen – en de mensen weten weer wat geloof in het hogere is – dat heb jij voor elkaar gekregen, al weet je zelf niet precies hoe

Erover nagedacht had ik niet echt, en benoemen kon ik het al helemaal niet – maar er was iets, en dat zat ook in mij

Ronica

Je had de macht van de verbeelding ontdekt

Mehmet

Wat ik toen geleerd heb, dat komt me bij de auto's ook goed van pas

Een beetje spelen met de omstandigheden

Je moet altijd heel goed weten wat de mensen willen horen, wat ze willen zien

En dan moet je ze net vóór zijn

Ze zijn ervan overtuigd dat ze het zelf bedenken, maar jij hebt het georganiseerd

Jij bepaalt wat hen overkomt

Maar goed – daar komt het dus op neer: meteen na mijn kerstdebuut zat ik als jongste lid bij A.S.S. – ik was de Turkse snotneus die iets kón

Ronica

A.S.S.?

Mehmet

Amen Speelt Samen – dat heb ik net al gezegd, toch?

[In het vervolg blijven er regelmatig treinen aan beide zijden van het perron voorbij komen. Voor R. en M. valt het besluit om er niet in te stappen iedere keer lichter.]

Ronica

Sorry – ik was een beetje in gedachten

[Het blijft een tijdje stil. Ronica werkt op haar iPad en Mehmet op zijn mobiele telefoon. Ze kijken af en toe zijdelings naar elkaar.]

Ronica

Misschien kan ik ze van hier af een opdracht geven...-
Zelfwerkzaamheid...- Wat denk jij, Mehmet?

Mehmet

Ze doen nog steeds het kerstspel, ieder jaar
Aan kerst werd bij ons thuis niet gedaan, maar ik kende het Jezusverhaal toch heel goed – ik heb altijd van Jezus gehouden
Tegenwoordig wordt de kerstgedachte geactualiseerd, bij A.S.S.
Met zo'n stalletje en een paar mannen in jurken hoef je niet meer aan te komen
Ze hebben de betekenis ontdekt, de noodzaak en de zeggingskracht
The Rough Guide to Bethlehem, zo heette het de laatste keer
Ik moest een misdeelde Palestijn spelen – geen plaats in de stal, voel je 'm?
En moeilijk was het niet: ik had geen tekst, ik hoefde alleen maar heel lang te staan en dan een beetje betekenisvol kijken – dreigend, maar toch gekweld en profetisch –
Mensen die het moeilijk hebben en toch niet hardop klagen, daar houdt iedereen van
In elk stuk zit tegenwoordig wel een ontheemde vreemdeling, die markt is helemaal ontdekt
Miskende buitenstaanders zijn mijn specialiteit geworden

Eigenlijk zou ik ook wel eens iets anders willen spelen
Een echte rol – ik ben de Hamletleeftijd voorbij en aan King Lear ben ik nog niet toe, maar daar zit echt wel iets tussen waar ik wél geschikt voor ben...- Maar dat zien zij blijkbaar anders...-

Je kijkt een beetje wazig, Ri...- Ronica...-

Ik geloof niet dat je echt luistert naar wat ik allemaal zeg

Ronica

Jawel, hoor
Mijn oren registreren het
Maar mijn hoofd denkt aan andere dingen, dat is waar
Ik weet niet...- Waarom...- Ach, laat maar – het is goed...-
Met elkaar praten is altijd goed, toch?

Mehmet

Ik wil het je toch vertellen
Omdat ik denk dat jij het snapt
Toen ik eenmaal bij A.S.S. zat is er iets begonnen... Ik ben gaan nadenken
Al die stukken die ze daar hebben gespeeld, die heb ik gelezen
En ik ben ook naar toneelvoorstellingen gaan kijken, in Groningen of in
Hoogeveen
En ook hier in Assen is wel eens iets te zien

Ronica

En die auto's dan?
Als je eenmaal over andere dingen bent gaan nadenken, dan is daar toch niets
meer aan?

Mehmet

Is dat zo? Dat weet ik niet...-
De auto's doe ik overdag, dat gaat heel goed – dat is heel belangrijk voor me –
geld verdienen betekent iets, toch?
Ik hou meer van allebei dan van 'of het één, of het ander' – ik weet dat je Turk
kunt zijn en toch uit Drenthe komen
Voor de autohandel is het trouwens juist prettig dat ik bij A.S.S. zit, want nu ken
ik echt iedereen, bij ons in Amen, en iedereen kent mij
Als A.S.S. speelt, dan loopt het hele dorp uit – iedereen is wel familie van iemand
die er aan mee doet, aan die voorstellingen
Vroeger, als ik met klanten door de straten liep, dan konden ze nog wel eens naar
me zitten te loeren, van achter hun vitrage: wat moet die knoflooketer hier?
Maar sinds ik in Judith Herzberg heb meegespeeld hoort Mehmet er helemaal bij

Wat zit jij toch naar die rails te staren, de hele tijd?

Ronica

Me op mijn gemak voelen, dat is niet echt mijn ding
Ik zit te denken
't Is interessant, wat je allemaal vertelt en ik wil het horen, maar...-

Mehmet

Je wilt natuurlijk liever naar die...- Wat zijn het nu precies? Die beeldhouwers?

Ronica

Sculpture, Concept & Context, zo heet onze afstudeerrichting
Ja, ik wil – ik moet – daarheen
Ik moet mijn eigen beslissingen nemen en hier niet met jou zitten
Ik heb daar werk te doen

Mehmet

Als jij praat, dan hoor ik dat je dingen weet...-

Ronica

Dat is het lot van de leraar:
Dingen weten
En wat doe je met kennis? Die geef je door
Al weet ik heel goed dat zij hun eigen wiel moeten uitvinden en dat ze dat
helemaal los van mij moeten doen

Mehmet

Ik ben blij dat ik in de handel zit
Een beetje gevoel hebben voor de vraag- en aanbodprijzen, daar moet ik 't mee
doen

Ronica

Als je eenmaal in de kunst zit, dan ben je voor weinig anders meer geschikt

Mehmet

A.S.S., dat is voor na zonsondergang en voor op de zondagmiddag
't Heeft wel iets met het echte leven te maken, maar dan indirect

Ronica

Ik weet niet meer precies wat ooit mijn droom is geweest
Maar blijkbaar is die droom uitgekomen – en dus mag ik drie keer per week 's
ochtends vroeg naar Groningen, om uit te leggen hoe je erachter komt wat het
gewicht van de wolken is
Alles is werk
Juist het onkenbare

Mehmet

Maar hoe zit het nu?
Heb je te klagen, of niet?

Ronica

Ik heb zeker niet te klagen
Ik ben een bevoorrecht mens
Ik kan ervan leven, van de kunst – langs een omweg, maar toch
Ik heb het raadsel niet opgelost, maar wel getemd
Vroeger ben ik iemand geweest die hier zou kunnen staan en dan ongeremd
schreeuwen – gewoon, omdat ik nieuwsgierig zou zijn naar hoe dat klonk
Maar dat is niet meer

Straks stap ik in die trein en dan gaat alles verder vanzelf

Mehmet

Mijn werk is overzichtelijk
Ze doen het of ze doen het niet

Ronica

Die auto's doen het?

Mehmet

Dat bedoel ik niet - die auto's doen het altijd, echt wel
Ik heb het over de mensen
Die gaan wel of niet voor wat ik wil dat ze doen
Ik luister naar hun overwegingen, ik geef antwoord op hun vragen
Maar ondertussen probeer ik ze buiten de woorden om te begrijpen
Waar ik op let, dat is zoiets als een geur die ze verspreiden, of een ultrasoon
geluid
Iets dat je niet kunt aanwijzen, maar dat mij toch precies vertelt: deze gaat er
voor – al weet-ie het zelf nog niet
Die gaat kopen, die gaat verkopen – die heeft al gekozen voor de transactie, wat
voor bedrag ik ook ga vragen of ga bieden
Het is iets dat ze zelf niet weten, het is sterker dan ze zelf zijn
Je denkt dat je op eigen benen staat, maar je bent afhankelijk: je bent een klant
Je bent een vlieg en je ziet het spinnenweb niet
Pas als je erin vast zit merk je het op

Ronica

Je hebt macht en daar geniet je van

Mehmet

Ik ben gevoelig – dat moet je wel zijn, als je in de auto's zit
Ik geef de mensen wat ze willen

Die toneelstukken en A.S.S., die hebben me geholpen
Ik weet dat er achter alles iets anders zit – onder iedere laag zit een andere laag
Eén bestaat niet, het begint pas bij twee

Twee mensen, twee betekenissen, twee bedoelingen
Alles is koop en verkoop

Ronica

Twee mensen?
Ach...-
Mijn volgende trein moet ik echt nemen

Mehmet

Waarom?

Ronica

Twee mensen, dat zijn wij niet
Wij zijn twee keer één mens, toch?
Twee blaadjes die in de wind van de wereld naast elkaar dwarrelen – anders niet
Zo moet het zijn, anders verlies ik het overzicht en dat wil ik niet
Zeg dat het zo is, Mehmet
Ik ben al zo vaak...-
Ik heb al zo vaak...-

[Het blijft een paar minuten stil, op een niet-ontspannen manier.]

Mehmet

Sorry
Je...-
Je moet begrijpen...-
Ik...-
Ik weet eigenlijk niet wat je moet begrijpen
In ieder geval: ik praat in het gewone leven meestal niet zoveel en niet zo
gemakkelijk
Eigenlijk praat ik alleen met mijn broer, met Aziz
Maar dat gaat altijd over werk
Met jou is het anders...-

Ronica

Praten is niet zo moeilijk
Iets zeggen, dat ligt ingewikkelder
Iets zeggen dat voor een ander zin heeft om te horen

Mehmet

Ik wil ook mijn mond wel houden, als je dat prettiger vindt

Ronica

Nee, dat niet...-

Maar een beetje afstand en een beetje stilte, dat heb ik wel nodig

Afstand, om te aarzelen

Stilte, omdat de woorden ruimte nodig hebben

Neem jij nu gewoon je trein maar, zo direct

[Het blijft weer een tijdje stil. Ze checken allebei hun telefoon, R. verzendt een SMS-bericht, etc.]

Ronica

Ik zit hier

Ik probeer niet te benoemen wat ik kan verwachten

Rustig drijf ik, op mijn rug, in de zee van de tijd

Ik kijk af en toe naar de lege hemel, daar, boven me

Misschien zou ik ze dat vooral moeten leren

Dat dit het is, wat altijd aan het maken vooraf moet gaan:

Het lege wachten

Weten dat je bestaat en dat dat niets betekent

Een mens is niet meer dan een witte plek, ontvankelijk voor alle indrukken

Mehmet

Of ik je helemaal begrijp, dat weet ik niet

Ronica

En of ik het tegen jou had, dat weet ik niet

Begrepen hoef ik niet te worden

Wij hebben elkaar niet nodig – laten we dat goed onthouden, allebei

[Mehmet denkt even na wat hij terug zal zeggen, maar nog voor hij heeft kunnen spreken gaat zijn telefoon.]

Mehmet

Ja?

Nee – dat weet je toch?

Ja, wat had je zelf gedacht?

Precies – dat hoef je aan mij niet te vragen, dus

Zeven en een half – en nee, zonder factuur en zonder BTW, dat doen wij zeker niet

Zulke Turken zijn we niet, dat weet jij ook en dat moet je heel goed onthouden

Wat? Nee, ik zit nog steeds in Assen

De trein is nog niet...- Ach, laat maar

Ik moet weer...-

Ja

[Hij verbreekt het contact en richt zich tot Ronica.]

Niets doet hij zonder mij
Niets kan hij

We hadden vorige week een A.S.S.-bijeenkomst, met alle leden
Het ging over 't volgend seizoen
Wat we voor najaarsproductie gaan doen
Ze zijn met z'n tweeën, die van de artistieke leiding
Enorm vriendelijk en welopgevoed, met van die zwarte kleding die altijd goed zit
– en ze zijn het ook altijd met elkaar eens – ze maken elkaars zinnen af
Alles wat we doen moet professioneel zijn, dat woord betekent alles voor ze:
professioneel
De vormgeving is tegenwoordig enorm belangrijk
Scenografie – weet jij wat dat is? Jij zit toch in de kunst...-
Goeie jongens, hoor – betekenen veel voor Amen Speelt Samen
We hadden dus dat overleg, en zij kwamen met het idee – het was officieel nog
maar een voorstel, maar ze hadden het al helemaal uitgedacht –
Dat idee is dat we volgend jaar dan eindelijk Hamlet gaan doen – op locatie, in de
ruïne van de Remonstrantse kerk – ben je ooit bij ons op het dorp geweest? Dan
ken je dat gebouw wel –
Dus ik dacht: yes, Hamlet
What's in it for me? Hamlet niet, dat begrijp ik – ik ben tweeënveertig
Maar ik dacht toch op zijn minst aan Polonius – daar zou ik al heel blij mee zijn
Zo'n bureaucraat die het goed bedoelt – alles overkomt hem per ongeluk, zelfs
zijn dood
Dat ligt mij wel

[Terwijl hij maar praat en praat is de reactie van Ronica wisselend: af en toe luistert ze geboeid of weet dat in elk geval voor te wenden, maar op andere momenten is ze zichtbaar afgedwaald en een paar keer kijkt ze half-besmuikt op het scherm van haar smartphone.]

Maar als ze bij de rolverdeling komen – zogenaamd voorlopig, maar ondertussen
– dan hoor ik alle spelersnamen en alle personages voorbij komen, maar ik word
niet genoemd
En nu is het zo – jij weet dat niet, maar ik wel – het is zo dat aan het eind van
Hamlet zo'n beetje iedereen dood is
En dan, in de laatste scène komt ene Fortinbras nog even op – die had niemand
ooit gezien, maar die wordt dan opeens de nieuwe koning van Denemarken
Hij moet even een paar dingen uitleggen, hoe dit zit en hoe dat zo gekomen is –
en dan is het stuk voorbij
Nou – je snapt het al –
Voor die rol hadden ze mij bedacht
Een zin of vijf
En klagen heeft geen zin – dat is zeker niet professioneel

Ronica

Vijf zinnen, dat is je te min?
Er is toch zo'n...-
Zo'n hoe heet dat – zo'n cliché: kleine rollen bestaan niet?

Mehmet

Kleine Turken bestaan wel – en die moeten tevreden zijn met wat ze krijgen
Ik begreep opeens hoe die Drentse heideplukkers hier mij het liefste zien
Het exotische element, de buitenstaander die leuk in het plaatje past
Opeens had ik daar geen zin meer in
Opeens – 't was voor het eerst in mijn leven, volgens mij – opeens dacht ik: wat
doe ik hier?
Wie ben ik, eigenlijk?
Wat ben ik nog meer, naast wat zij van me zien?

Op dat moment heb ik bedacht dat ik terug wil

Ronica

Terug naar wat?

Mehmet

Ja, wat denk je?
Dat zie je toch aan me?
Terug naar Anatolië
Terug naar waar ik sinds ik acht jaar oud was niet meer ben geweest
Terug naar mijn oma, die al dertig jaar dood is
Terug naar haar koeienstal, die niet meer bestaat
Terug naar plekken waarvan ik niet kan verwachten dat ik ze ga herkennen

Ronica

Je weet het dus eigenlijk niet, waar je heen gaat?

Mehmet

Je hebt gelijk: ik heb geen idee
En je hebt geen gelijk: want ik heb wel een beeld, een half weggewist beeld dat
toch nog in mijn hoofd zit
Ik ga daar iets herkennen, dat wil ik toch geloven
En ik heb ook een soort hoop: dat ze daar zullen zien wie ik echt ben en waar ik
voor sta
Dat ik daar niet de buitenstaander ben die het allemaal zo aardig doet

Ronica

Voelen alle buitenlanders zich miskend?

Mehmet

Een buitenlander ben ik niet
Zal ik je mijn paspoort laten zien?
Maar een muur waar je steeds tegenop loopt, die ga je herkennen

Ronica

Op mij hoef je niet boos te zijn, hoor
Ik kan er toch niets aan doen, aan wat jou overkomt?

Mehmet

't Is goed, Ronica
Met jou praten is goed
Bij jou zijn is goed...- Sorry, dat heb ik niet gezegd

Ronica

Ik heb 't wel gehoord, misschien...-

Ik heb al gemeld, aan Groningen
Dat ik vandaag iets later ben
Er is iets tussen gekomen, heb ik ze laten weten

Mehmet

Straks nemen we ieder onze trein
Dan zijn we van elkaar bevrijd

Ronica

Mijn bevrijding, daar ga jij niet over

[De telefoon van Mehmet gaat. Hij kijkt naar het scherm, neemt niet op en zet de telefoon uit.]

Mehmet

Zo
Nu ben ik echt weg
Even geen handel meer

Ronica

Dus dat land van jou, dat is alleen maar een beeld in je hoofd...-
Beelden zijn belangrijk, dat weet ik
Het meisje dat ik ben geweest, dat hoefde je alleen maar een potlood en een stuk papier te geven – en dan kwamen de beelden vanzelf te voorschijn
Wat ik wilde zien, dat was er
Waar ik wilde zijn, dat tekende ik
Wat ik niet kende en wat ik zelf niet wist, dat bleek toch al lang te bestaan –
ergens, nog onopgemerkt, zweefde het rond – totdat ik het zag
Ik liet mijn hand vrij en je zag hoe het gestalte kreeg
Zo is het met mij begonnen
Je moet hier binnen een deur open zetten en achter die deur is het te vinden

Mehmet

Mij hebben ze altijd uitgelegd dat die deur geld heet
Geld en hard werken

Ronica

Laten zien wat niet bestaat en wat toch echt is, daar is het voor mij altijd over
gegaan
Maar...- Moeten we niet praktisch zijn? Hoe laat gaat je vlucht?

Mehmet

Dat komt wel goed – ik ben ruim op tijd van huis gegaan
Toen we hiernaartoe zijn gekomen – ik was een jongen, ik wist niets en ik
begreep nergens iets van
Mijn vader was in die tijd nog niet met zijn grote zwijgen was begonnen en hij
heeft toen gezegd dat hier in Nederland iedereen óf rijk was, óf rijk kon
worden...-

Ronica

Wat niet zo was...-

*[Tijdens de nu volgende monoloog van Mehmet is Ronica afwisselend
geïnteresseerd en afgeleid. Misschien loopt ze zelfs bij hem vandaan, om dan toch
weer terug te keren. Voor Mehmet maken haar reacties niet zoveel uit; hij is eerder
met zichzelf en met zijn verleden in gesprek dan met Ronica.]*

Mehmet

Ik wist dat niet – en dus ik heb naar hem geluisterd
Vanaf het begin heb ik dat ook gewild: geld verdienen
Mijn vader is dat zelf nooit gelukt
Hoe hard hij ook werkte, daar in die DSM-fabriek in Brunssum
Hij was en bleef een minimumlijder, een gastarbeider
Iemand die heeft geleerd om met weinig tevreden te zijn
Om zich heen zag hij het land en de mensen rijker worden, maar hij had die boot
gemist
Ons rijtjeshuis bleef net zo klein als het altijd geweest was
Mijn moeder werd als maar uitheemser – steeds kleiner, leek het wel en steeds
Turkser, gehuld in kleren zonder vorm en opgesloten in de kamers van die
woning
Mijn vader is in die tijd opgehouden met tegen ons te praten
Hij was alleen nog maar de man die moe uit de fabriek kwam, een man met
stugge werkhandsen en groeven in zijn gezicht, een man die alles heeft geslikt
Hij heeft verwachtingen gehad, maar die is-ie vergeten

Aziz en ik – wij groeiden op en we wisten nog niet hoe dat moest: leven in
Limburg

Als er bij ons thuis al over iets werd gesproken, dan ging het niet over het land
waar we woonden, maar over het land waar we vandaan kwamen
Het land dat wij tweeën nauwelijks kenden – het land dat zij hadden willen
verlaten, maar dat nu toch de maat voor alle dingen moest zijn
Als wij al eens de moeite namen om te spreken over iets dat ons bezig hield, dan
werd dat aan de eettafel of bij de TV niet begrepen – want die ouders van ons
waren nooit in Nederland aangekomen
Ik heb toen de keuze gemaakt: thuis, dat is Turkije, daar valt niets aan te doen
Maar de straat, dat is Brunssum en daar hoor ik bij
Zoals ze daar zijn, zo wil ik ook worden
Limburgser dan de Limburgers ben ik gaan praten
Van alle spelletjes kende ik de regels en van de straat kende ik de wetten
Ik deed met de jongens mee – maar hun vriend ben ik toch nooit geworden
Op de een of andere manier was er altijd wel een afspraak waar ik als enige niet
van op de hoogte was of een plan waar alleen ik niet in werd betrokken
En bij het eerste begin van de onschuldigste ruzie werd er ‘Turk’ naar mij
geroepen
Ik heb toen geleerd om niet te snel te antwoorden
En om niet te horen wat slecht uitkwam
Achter mijn rug klonken ze, de stemmen die ik moest ontkennen
‘Hé, Turk’, hoorde ik daar – maar dat hoorde ik dus niet
‘Hé, schapenslachter, wat doe je hier eigenlijk?’
Ik had besloten dat die jongens mijn vrienden waren en dus moest ik alles
verdragen wat zij tegen me riepen
Aan alles deed ik zoveel mogelijk mee – ik mocht me niet onderscheiden
Ik ging stiekem op zondag naar de kerk, omdat zij, de andere jongens, dat ook
deden
Ik kon het Onze Vader net zo snel opzeggen als zij, en net zo ontdaan van iedere
betekenis
Op een gegeven ogenblik had ik het zelfs voor elkaar dat ik misdienaar kon
worden
Pas op het allerlaatste moment kwamen ze erachter dat ik daar toch de juiste
papieren niet voor had
Ik deed mee, al had ik van ‘aanpassing’ nog nooit gehoord
Het ging vanzelf
Ik deed mee en het ging goed
Ik had ervoor gekozen dat het goed moest gaan

Ronica

Wij kennen elkaar niet

Dus...-

Waarom...-

Mehmet

We zouden elkaar kunnen kennen

Als we de tijd stilzetten

[Het blijft een tijdje stil. Alsof ze allebei moeten nadenken of ze dat zouden willen: elkaar kennen.]

Ronica

Je gaat dus terug
En blijf je daar dan?

Mehmet

Ik ga terug, voor het eerst, omdat ik het wil zien
Omdat ik de taal om me heen wil horen en de lucht in wil ademen
Dingen die ik niet ken, al moeten ze me ooit vertrouwd zijn geweest
Maar ik kan en ik wil daar zeker niet blijven
Aziz is hier
Mijn geld verdien ik hier
Amen Speelt Samen is hier
Mijn vader zit meestal daar, de laatste jaren, maar mijn moeder is hier
En dit hier is een land dat ik begrijp, min of meer
Mijn leven en mijn werk en mijn geld zijn hier
Ik moet hier zijn
Al zal ik nooit kunnen denken dat ik er hier bij hoor

Ronica

Je broer, je vader, je moeder...
Heb je geen eigen leven? Hoe oud zei je dat je was? Of heb je dat niet gezegd?
Veertig?
Een gezin, heb je dat niet?
Een vrouw?
Dat mag ik toch wel vragen?

Ach – wat gaat 't mij ook aan, wat jij doet en hebt of niet hebt
Wat begrijp ik van het verhaal van een ander
Ik ben in mijn leven niet meer dan een paar provincies opgeschoven
Genoeg om te weten dat geluk niet afhangt van de plek waar je bent of waar je woont

Mehmet

Zelfs als die plek Drenthe is

Ronica

Kinderen heb je dus niet?

[Mehmet schudt bedachtzaam zijn hoofd.]

Ronica

En een...-

[Mehmet schudt zijn hoofd energieker.]

Mehmet

Jij weet niet hoe die dingen gaan
Er zou een nicht voor mij gevonden worden, daar in Turkije
Die zou dan hiernaartoe komen en dan moest het gebeuren
Een soort Wehkamp, maar dan zonder dat je nog kunt ruilen
Ik heb dat weten tegen te houden
Ik wilde geen traditie, ik ging voor Hollands en modern
Een echte relatie, wilde ik
Is ook gelukt...- Bijna...- Een paar keer...-
Maar goed – ik woon nu weer bij mijn moeder – ik moet ook voor haar zorgen,
begrijp je?

Ronica

Nee...- Ik denk niet dat ik je echt begrijp...-
Maar dat maakt me niet uit

Hij kwam uit deze streek
Simon – de grote Simon – hij was een echte Drent en hij dat wilde hij ook blijven
Hij wilde zo snel mogelijk terug – hij kon niet zonder hei en woeste grond en
zonder ruimte, zei hij altijd – hij was alleen maar tijdelijk naar Enschede
gekomen omdat daar de kunstacademie nu eenmaal stond
De academie waar ik ook op zat
En – dat vind jij misschien vreemd – ik ben zo'n vrouw die gaat waar haar geliefde
gaat
Dus toen Simon en ik eenmaal bij elkaar hoorden was er geen twijfel mogelijk:
Drenthe moest het worden

Mehmet

In Assen het geluk gevonden...

Ronica

En weer kwijt geraakt
Want op een dag is Simon weggegaan en hij is niet meer terug gekomen
Hij schijnt gelukkig te zijn – hij kon dus toch buiten Drenthe, want hij zit nu met
een pottenbakster ergens in de Vogezen

Je weet Mehmet – of misschien weet jij het niet – ik weet dat er iets kan gebeuren
– je bent met iemand, of het nu in een beeldhouwstudio is of op een leeg perron –
en je voelt dat er iets is – er wordt aan je getrokken, je maakt bewegingen waar je
geen vat op hebt, er treden wetten in werking die je tot nu toe niet kende...-

En dan, onvermijdelijk komt de dag, de gematigde dag waarop die krachten niet meer werken – je staat weer stevig op je eigen benen – heel sterk ben je en heel illusieloos

De kunst lijkt op het leven

Voor allebei geldt dat het volmaakte zich alleen maar laat benaderen – bereiken kun je het nooit

Al zijn er dagen waarop je denkt dat 't anders is

Simon droomt van schoonheid en drinkt rode wijn

Ik ben hier in Drenthe gebleven – eerst met ons kind, dat toen nog een kleine jongen was – die is nu volwassen, verdient geld met hard werken, net als jij...-

Sinds een paar jaar leef ik weer alleen – helemaal vrij, ben ik

Een deur is dicht gevallen...-

Wilde je dit horen, Mehmet?

Mehmet

Tekent je hand nog steeds de dingen die je verstand niet kent?

Ronica

Nee

De kunst heeft het leven niet overleefd

Ik heb iets aan willen raken maar ik heb het niet vast kunnen houden

Niets is mooier dan de verbeelding

En niets is bedrieglijker

Voor verbeelding is in mijn hoofd geen ruimte meer

De verbeelding is jong, maar ik ben hard bezig oud te worden

De verbeelding laat ik nu aan anderen over

Ik probeer ze uit te leggen waar ze 'm kunnen vinden

Wat kijk je nu?

Begrijp je me niet?

Mehmet

Ik begrijp meer dan jij denkt

Verbeelding, dat heeft iedereen nodig

Ook als je een auto ziet staan moet je je soms verbeelden dat er ergens iemand rondloopt juist dié auto wil, roestplekken of niet

En als ik dat zie, als ik dat weet, dan neem ik hem

Dan parkeer je hem in Amen en ik zet hem op de site

Ik weet dat het goed komt

Want in mijn verbeelding heb ik dat al gezien

Op zondag lezen wij bij A.S.S. Pinter, of Albee

Dat werkt heel goed, voor mij

Je moet je fantasie gebruiken

En geloven dat het lelijke ook mooi kan zijn

Je neemt vakantie van wie je bent

Je leent even de zorgen van een ander – en als het stuk voorbij is geef je die zorgen weer terug

Ronica

Roestplekken en ergens geparkeerd staan, daar weet ik alles van...

Mehmet

Voor mij hoor jij een beetje bij het Scandinavische repertoire... Dat doen we eigenlijk nooit, bij A.S.S. – dat vinden ze te zwaar, voor Drenthe – maar gelezen hebben we ze wel... De titels ben ik vergeten, maar er komen altijd van die vrouwen in voor – keurige vrouwen, die bonken tegen de muren van hun cel
Elegant zijn ze, en gekweld – de maatschappij houdt ze gevangen

Ronica

En zo zie je mij ook?

Mehmet

Ik weet bijna niets van jou – maar zo zou ik je casten

Ronica

Ik ga even...- Zal ik voor jou ook een bekertje koffie kopen?

[Ronica af, naar WC en kiosk.]

Mehmet

Wat ken ik?

Ik ken Brunssum en ik ken Amen, en een paar toneelstukken

Wat weet ik?

Hoe je een auto verkoopt – hoe je tweedehands als nieuw laat glanzen

De wereld bestaat uit meer dan dat

En daarom zit ik hier, vandaag

Als mijn moeder niet schuw en teruggetrokken is – dat gebeurt eigenlijk alleen maar als ze veilig thuis is, alleen met Aziz en mij – als ze me de mogelijkheid geeft om in haar ogen te kijken, dan zie ik daar een duisternis die ik niet ken
Dan vermoed ik de herinnering aan een zwaar leven – en ook het verlangen om, ondanks alles, naar dat leven terug te keren

Zouden ze dat ooit bedenken? Die echte Nederlanders?

Dat er, verstopt in die hoofddoeken en zwarte lappen, toch iemand zit, met hunkering en met vragen die niet worden beantwoord?

Terugkeren – zij kan dat niet, mijn moeder – zij zal die reis nooit maken

Als ik nu ga, dan ga ik ook in haar plaats

Wat weet ik?

Ik heb toneelstukken gelezen – en daardoor weet ik hoe onzeker alles is
Ik weet niet wat ik nog niet weet
Ik weet niet wat ik daar zal vinden en zal voelen
Ik heb mijn teleurstellingen hier – en daar zal ik nieuwe teleurstellingen vinden

Ik ga naar huis, maar ik heb geen huis

Waar is die vrouw toch? Waar blijft ze?
Ik wil nog meer met haar delen
Hou je in, Mehmet
Het is al zo vaak verkeerd gegaan

[Ronica op, met koffie en flesjes water.]

Ronica

‘Met hem kan ik praten’, zei ik net tegen mezelf
Ik begrijp eigenlijk niet waarom dat zo is – ik ken je niet, van Anatolië weet ik
niets en van auto’s of van toneelstukken heb ik ook geen verstand

Ik neem zo dadelijk die trein, Mehmet
Maar laten we nog even naar elkaar luisteren
Met mannen van wie ik weet dat ze weggaan kan ik praten

Mehmet

Als ik straks aankom
Dan ga ik lang wachten in een hoge hal – de airconditioning doet het niet, dat
weet ik nu al – het ruikt er naar mensen en vermoeidheid
Na lang wachten, na de stempels en de norske blikken en na de klapdeuren met
vuil glas zoek ik mijn bus
De bus is overvol en stinkt naar diesel – iedereen aan boord is moe en heeft teveel
koffers en tassen bij zich – en dan, na een halve dag, neem ik een andere bus en
dan nog een
Ik weet het allemaal niet, ik ben dertig jaar niet in dat land geweest – en toch
weet ik het precies

Duizend kilometer zal ik af moeten leggen
En dan zal ik er zijn
Er?
Dat dorp van ons, dat is zo goed als opgedoekt, heb ik begrepen
Net als wij is iedereen vertrokken – naar de grote stad of verder weg, naar
Duitsland, België, Nederland
Turkije bestaat niet meer – het Turkije waarmee ze mij hier hebben opgevoed
Turkije wil nu een modern land zijn,
Tot die streek van mij is dat niet doorgedrongen – daar is vooruitgang
achteruitgang
De meeste huizen staan leeg, er zijn alleen nog oude mensen
Ik zal vrouwen ontmoeten die mij niet herkennen, maar van wie ik weet dat het
tantes van me zijn

Voor het koffiehuis zitten mannen – leeftijdgenoten van mijn vader, met
gezichten waarin de stilstand zich heeft vastgezet
Zijn ze ooit niét oud geweest, die mannen?
De taal die ik daar hoor zal me passen als kleren die eerst ongemakkelijk zitten,
maar waaraan ik snel gewend raak
Misschien vind ik het gebouw terug dat één jaar lang mijn school is geweest
Er zullen geiten rondlopen waarvan ik bedenk dat ze de nakomelingen zijn van
de geit die mijn oma koesterde alsof hij haar eigen kind was – mijn moeder heeft
me dat ooit verteld
Ik zal...- Ik zal weten dat dit het is – maar wát het is, dat weet ik niet
Verwacht ik
Voorzie ik

Ronica

Wat denk jij?

Mehmet

Waarover?

Ronica

Over alles
Over de mogelijkheid om iets van iemand te begrijpen
Simon – dat heb ik je verteld – Simon is weggegaan – anderen zijn gekomen en
die zijn toch ook weer weggegaan
Hier sta ik, nu, met mijn tas en mijn jas en mijn laarzen, en ik maak er het beste
van
Ik vraag me af of ik een huis ben dat voorgoed onbewoonbaar is verklaard
Zeg iets, alsjeblieft
Hou op met alleen maar naar me te kijken
Wat denk je, als je mij ziet?

Mehmet

Dat moet je aan me niet vragen

Ronica

Waarom niet?
Je bent toch een man?
Je hebt toch ogen?
Of denk je dat ik van het antwoord schrikken zou?

Mehmet

Je brengt me in de war

Ronica

OK

Je kijkt naar me en je wilt niets zeggen
Goed – daar kan ik het mee doen
Denk niet dat ik het niet begrijp
Denk niet dat ik geen dingen meegemaakt heb

Maar, Mehmet – wat ik je vragen wil: als je niets wilt geven, hou dan alsjeblieft ook op met tegen me te praten
Ik heb van zoveel mannen al zoveel verhalen gehoord over zulke interessante levens
Zoveel mannen die alleen maar zichzelf hoorden en zichzelf zagen
Zo'n man ben jij ook, begrijp ik nu

Neem alsjeblieft je vliegtuig, ga weg en laat mij met rust

Mehmet

Wat heb jij opeens?
We doen toch allebei alleen maar wat we willen?
Ik dacht dat jij ook wilde praten...-

Ronica

Praten is gevaarlijk

Ooit zat ik in een schoolbibliotheek
Daar begon iemand met me te praten – net zoals jij dat daarnet hebt gedaan
Dat was Simon
Voor ik wist wat ik gezegd had, had ik mijn leven aan hem weg gegeven
Twintig jaar later pas kwam ik mezelf weer tegen
Toen ik alleen op straat stond
Ik heb bijna niets meer, Mehmet
Op dat weinige moet ik zuinig zijn

[Ze verwijdert zich.]

Mehmet

Geen man kan zonder vrouwen, maar geen vrouw is te begrijpen
Er is me, door de vrouwen die ik gekend heb, al zoveel verweten
Dat ik teveel keek of te weinig
Dat ik alles beter wist of dat ik geen besluiten nam
Dat ik er nooit was of dat ik haar voor de voeten liep en controleerde
Vrouwen en ik, dat gaat niet samen
En toch wil ik niet alleen blijven – ik wil, net als iedereen, de helft zijn van een sterke eenheid
Maar voorlopig doe ik alles nog verkeerd...-

[Ronica verschijnt weer.]

Ronica

Sorry

Ik ben een beetje gevoelig misschien

Ik heb jou vertrouwd, ik heb je dingen toevertrouwd en...-

Nou ja, laat maar

Sorry

Je zult het wel niet zo bedoeld hebben

Mehmet

Sorry? Dat hoeft niet

't Is alleen...- Ik kan jou niet helemaal volgen, af en toe

En bedoeld heb ik niets

Ronica

Ik wil je iets vertellen

Dat kan ik doen, omdat wij weinig van elkaar weten en omdat we straks allebei een kant op gaan

Ik zeg je...-

Ik ga soms – niet vaker dan één of twee keer per jaar – naar een stad waar ik niemand ken

Ik zoek een druk café op en ik laat het later worden

Vaak lukt het me dan om met iemand in gesprek te raken – veel eisen stel ik niet

Ik zorg dat dat gesprek nergens over gaat en dat ik niets over mezelf vertel – niets dat waar is

Ik verzin een leven terwijl ik praat en in dat leven ben ik vrij, vrij om met die man mee te gaan

De ochtend daarna sta ik vroeg op – nog voordat hij erop bedacht is sta ik buiten, in een straat die ik niet ken

Het leven dat ik voor één nacht met hem gedeeld heb is meteen voorbij

Hij, die onbekende waarvan ik nu al de naam ben vergeten, hij zal zich nog lang herinneren dat er een vrouw is geweest – maar ik ben haar niet

Terwijl ik mijn jas dichtknop word ik weer wie ik al was

Word ik weer Ronica, die hard werkt en die goed alleen kan zijn

Mehmet

Misschien is wat je aan mij vertelt ook wel verzonnen

Ga je niet naar Groningen en heb je geen studenten

Ronica

Misschien

De waarheid is wankel

Mehmet

Ik geloof niet dat ik je begrijp
Ik geloof niet dat ik je wil begrijpen
Ik was blij met ons gesprek, maar...-

Ronica

't Is toch ingewikkelder? Bedoel je dat?
Staat dat dan niet in die toneelstukken van je?
Ik zal je zeggen, Mehmet...-
Als je niet weg ging, dan zou ik je misschien vragen om nog eens ergens af te spreken
En dan niet op een tochtig station, maar op een plek waar we onder dak zijn
Hoewel...-
Juist als jij niet weg ging, dan zou ik vermoedelijk ieder gesprek ontweken hebben
Nabijheid geeft risico's

Mehmet

Ronica?

Ronica

Nee
Laten we niet meer praten
Woorden brengen ons niet dichterbij elkaar
Ik...- Ik wil alleen maar naar jou kijken
En me voorstellen wie je zou kunnen zijn
Ik wil me herinneren wat er gebeurd zou kunnen zijn, tussen ons
Tussen de vrouw en de Turk
Het is niet gebeurd en toch zit het in mijn hoofd

Mehmet

Ik had je willen vragen om de afstand op te heffen

Ronica

Dat moeten we niet willen
Afstand hoort bij ons

Mehmet

Een tijdje geleden hadden ze iets nieuws bedacht, die twee artistieke types van A.S.S.
Een nieuwe voorstelling, moest er gemaakt worden – en dat zou een nieuw soort stuk zijn
Geen toneelstuk, maar...- Hoe zeiden ze dat...- Een portret van het menselijk gedrag

In een ruimte zouden we zijn en dan zitten, lopen, alledaagse dingen doen... En elkaar negeren
Dat zou iets betekenen, iets over vervreemding en over de schoonheid van het alledaagse
Toen hadden ze voor mij wél opeens een hoofdrol: ik moest zo lang mogelijk stilzitten en uit een denkbeeldig raam de wereld in kijken – alsof ik daar in de verte iets zag waarnaar ik verlangde
Alleen mijn handen, die bewoog ik langzaam – de contouren van iets onbekends, moest ik daarmee volgen
Ik heb eigenlijk liever een toneelstuk, en dat je in woorden zegt wat je bedoelt
Maar ik voelde dat 't me goed afging

Het werd een succes
Heel Amen kwam kijken
En van iedereen hoorde ik een andere verhaal over wat zij dachten dat ik gezien had, starend uit dat raam

Ronica

Verlangen
Jij hebt begrepen dat het delen van je verlangen alles is
Wat je niet hebt en waar je niet bent
Dat is de brandstof waarop je beweegt

Ik beloof je, Mehmet
Als je straks terug bent en als je weer eens een van je hoofdrollen speelt, dan kom ik kijken naar jullie toneelclub

Mehmet

Bijrollen, zijn het
Belooft maar niets
Beloften maken de toekomst zwaar

Ronica

Ik doe beloften omdat ik ervan houd om ze te breken

Mehmet

Ik snap niet goed wat jij bent
Ziek?
Gewond?

Ronica

Over mij wil ik het nu niet meer hebben

Mehmet

Vanavond ben ik er
In achterafstraatjes zal de oude wind nog waaien, vermoed ik
Op een oude winkel zal ik een opschrift zien dat ik nog herken
Maar ik hoop op de geur, op de klank van de gesprekken, op de kleur van de
hemel als de avond valt
Dat zal mij de bevestiging geven: dit is mijn land – ook dit is mijn land, net zoals
Drenthe en Limburg dat zijn
Al maanden loop ik er mee rond: moet ik gaan? Moet ik hier blijven?
Is het echt, als ik daar ben? Of speel ik mijn rol in het zoveelste
migrantentoneelstuk?
Maar terug kom ik in elk geval
En dan kom ik jou misschien weer tegen, hier op station Assen

Ronica

Begrijp je het niet, Mehmet?
Begrijp je niet dat ik dingen wil die ik niet uit kan spreken?
Dat ik wil dat je me aan zou raken en dat je zou zeggen dat je dat vliegtuig en dat
land van je laat zitten – dat je hier op dit perron en op deze ochtend blind voor
mij zou kiezen...-
Dat ik dat wil en dat ik het niet wil
Dat ik dat wil dat de mogelijkheden er zijn en dat ik daar dan 'nee' tegen kan
zeggen
Dat die afwijzing me sterk zou maken...-

Mehmet

Ik wil geen spel zijn dat jij speelt
Ik heb die toneelstukken die ik ken altijd op afstand gehouden van mijn echte
leven
Van wat jij zegt raak ik verward – ik ben blij met mijn auto's en mijn reis

Ronica

Geloof je het zelf?
Volgens mij ben jij helemaal niet blij
Volgens mij wil jij een ander leven dan wat je hebt
Wil je een vrouw
Wil je leven in een land dat al jouw land was toen je nog niet was geboren
Mehmet
Kom dichterbij, alsjeblieft
We moeten het proberen
We moeten elkaar proberen aan te raken
We moeten zorgen dat we straks de goede herinneringen aan elkaar hebben
We moeten merken dat dat niet makkelijk is

[Een poging tot toenadering, die strandt in ongemakkelijke onhandigheid..]

Mehmet

Het spijt me, Ronica
Wat me precies spijt, dat weet ik eigenlijk niet
Maar er is iets dat niet goed gaat
Ik zal daarover blijven denken

Dat zei jij toch? Afkomst en herkomst en 'where you belong', dat is allemaal onzin
We lijken op elkaar en we zijn allemaal op dezelfde manier thuis en toch dakloos
En toch weet ik dat het goed is, voor mij, om te gaan
Ik zal daar alles niet herkennen
Als ik er al familie vind, dan zullen het vreemden zijn
Ik zal misschien toch overwegen, een uur lang of een dag lang, om daar te blijven
- ook daar kan ik in auto's handelen
Maar ik doe dat niet: ik zal me zorgen maken om Aziz; ik zal verlangen naar de repetities bij Amen Speelt Samen - en - dat denk ik sinds een uur - misschien zal ik ook terugverlangen naar het gesprek dat ik met jou heb gehad
Ik zal het vliegtuig terug nemen
Terug naar het land waar ik niet vandaan kom

Ronica

Heel soms komt het voor
Je praat en je luistert
Je begrijpt iets van wat iemand anders beweegt
Je zegt dingen die je jezelf nooit eerder hebt horen zeggen
Je hebt inzichten - al kun je niet voorspellen of die blijvend zullen zijn
Kennissen waarvan je de bron niet weet
Dat alles komt voor
Al die dingen overkomen je
Dat zijn de scharnier-uren van je leven

Mehmet

En deze ochtend...-

Ronica

Zeg maar niet
Zeg maar niets
Je weet toch dat er dingen zijn die verdwijnen zodra je ze benoemt

Ik zal toch echt een keer naar Groningen moeten
Ik had ze mijn opdracht aan ze ge-sms't
Maar daar zullen ze nu mee klaar zijn

Mehmet

Wat voor opdracht heb je ze gegeven? Die studenten van je?

Ronica

Teken de plattegrond van Utopia
En denk na over de vraag of het in dat land valt uit te houden

Mehmet

Utopia
Volgens mij is er geen maatschappij die op die bestemming vliegt

Ronica

Maar naar Groningen gaan wel treinen
Ik ben weg
Dank je, Mehmet
Ik ga dit niet vergeten
Zelfs als ik nooit meer met je praat
Het leven – dat is alles wat gebeurt
Maar ook wat niet gebeurd is maakt deel uit van het leven
Ook de pijn van het niet aangeraakt zijn hoort erbij

Mehmet

Utopia
Veel meer dan dat het niet bestaat weet ik er niet van

Als ik mijn ogen maar lang genoeg dicht houd
Dan komen er beelden
Beelden als oude zwart-witfoto's
Beelden waar geluiden bij hebben gehoord en geuren
Beelden die in de tijd hebben bestaan
Nu zijn ze los gescheurd, niet meer dan snippers zijn het
Er is zo'n beeld...
Er is een winterwitte lucht
Ik...- Ik ben nog klein
Ik ben buiten geweest, mijn handen en mijn gezicht doen pijn van de kou
Nu kom ik in een kamer, een warme ruimte die met zachtheid is gevuld
Hier zal ik te eten krijgen en te drinken
Hier hoef ik niet meer weg
Er zullen me dingen worden gevraagd, maar ook als ik geen antwoord geef is het goed
Ik blijf me de gure weg hier naartoe herinneren
En ik weet – het is voor het eerst, vandaag
Niet de veiligheid, de vaste plek en de zekerheid
Die vormen de kern van het leven
Maar het verlangen naar die veiligheid en de beweging er naartoe

Ik stap in de trein
Ik stap in het vliegtuig
Ik stap daarginds weer uit het vliegtuig
En nooit zal ik er zijn

Hoogstens zal ik de gedachte hebben dat ik er kom
Dat ik er bijna ben
Nog één halte en nog één hoek om
En daar strekt het zich voor je uit: het landschap van de onschuld, het landschap
van je jeugd

Van jou weet ik bijna niets, Ronica
Maar ik heb geweten dat je dat begreep
Dat je, net als ik, weet dat het geluk bestaat
Maar geluk is als de regenboog: soms kun je zien dat het er is – je beweegt je er
naartoe
Maar de plek waar het de aarde raakt, die blijft onbereikbaar
Ik weet het
En toch ga ik
Ik moet gaan
Het is een verlangen dat sterker is dan ik zelf ben

*[Er is inmiddels weer een trein gestopt richting Groningen. Zonder plichtplegingen
stapt Ronica in en ze rijdt weg.]*

Ook ik ga, Ronica
Mijn voeten willen op die oude aarde staan
Mijn handen willen langs oude muren strijken

Ik beloof je, ik kom terug
Ik ben Mehmet
Mehmet verlangt naar Anatolië
Mehmet hoort in Drenthe
Mehmet is nergens thuis, maar in Amen woont hij
Amen

*[Er stopt een trein. Mehmet stapt in en de trein vertrekt. Het toneel blijft leeg
achter.]*

© 2013 Stichting Watergat / Rob de Graaf